

Досліджую займенник.

**Формування уявлення про займенник і
призначення займенників у мовленні.**

**Редагування тексту шляхом застосування
займенників для уникнення повторів тих
самих слів . Написання порівняльного
опису предметів за поданими світлинами**

Підготувала вчитель початкових класів
Висиповецького навчально-виховного комплексу
"Загальноосвітня школа І - ІІІ ступенів –
дошкільний навчальний заклад"
Котовська Галина Євгенівна

Тема. Досліджую займенник. Формування уявлення про займенник і призначення займенників у мовленні. Редагування тексту шляхом застосування займенників для уникнення повторів тих самих слів. Написання порівняльного опису предметів за поданими світлинами.

Мета.

Формування предметних компетентностей: ознайомити учнів з новою частиною мови – займенником; навчати впізнавати серед слів займенники, ставити до них питання, розвивати усне мовлення; виховувати любов до рідної мови, творчості Т.Г.Шевченка.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: учити школярів організовувати свою навчальну діяльність, дотримуватися єдиних вимог щодо оформлення письмових робіт; комунікативної: розширювати словниковий запас, розвивати вміння осмислювати, опрацьовувати інформацію; інформаційної: формувати вміння самостійно шукати, аналізувати, відбирати необхідну інформацію; соціальної: розвивати навички зіставлення аналізу, відстоювання своєї думки.

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань.

Обладнання: малюнки, таблиці, ІКТ, картки для індивідуальної, групової та роботи в парах; фразеологічні та тлумачний словники.

Освітні галузі: мовно – літературна.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ ДО УРОКУ

1. Емоційне налаштування учнів

Друзів є у нас багато

Ми навчаємось завзято

Пролунав дзвінок – починаємо урок.

- Який у нас урок? (*Української мови*).

- Пропоную вам такий девіз уроку:

“Рідну мову ми шануєм,

плідно й творчо всі працюєм”

2. Інтерактивна технологія «Мікрофон»

- Чого очікую від уроку?

- На уроці мене чекає...

- На цьому уроці я вивчу...

- Цей урок навчить мене...

- А як потрібно працювати, щоб очікування виправдалися? (*Відповіді учнів*).

Мої очікування:

- Ви будете активно працювати.

- Доведете, що чимало вивчили по темі.

- Умієте точно, гарно висловлювати свої думки.

- Будете злагоджено працювати в групах, парах.

- Зумієте переконатися, що знаєте і любите рідну мову.

3. Інтерактивна вправа «Асоціативний куш»

- *Доберіть слова, що асоціюються із словом ОПТИМІЗМ.*

- *Хто вважає себе оптимістом? Чи допомагає вам оптимізм у житті? Наведіть приклади.*

II. Перевірка домашнього завдання.

У домашньому завданні було: виписати із фразеологічного словника 2-3 фразеологізми із числівниками. Один фразеологізм вивчити напам'ять.

Деякі діти працюють біля дошки за індивідуальними картками.

Визначити частини мови у реченні:

Твори Лесі Українки роблять людей кращими, ласкавішими, людянішими.

Виконати синтаксичний розбір:

Шевченкове слово в віках не старіє.

Встановити зв'язок слів у реченні:

Шевченкові думи переживуть віки.

Виконати звуко-буквенний аналіз (повний) слова РОЗМАЇТТЯ.

Вибірково: учні читають виписані фразеологізми, пояснюють значення.

Перевірка виконаних завдань (за індивідуальними картками). Оцінювання.

Дякую учням за виконання завдань.

Спонукаю до доречного використання фразеологізмів у своєму мовленні, робити його багатим, цікавим.

ІІІ. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.

1. Скільки є частин мови в українській мові?
2. Які ми вже вивчили?

Відеоказка (лінгвістична). Уважно прослухайте лінгвістичну казку і скажіть, про яких трьох синів йшлося в ній.

У древньому славному царстві мови була родюча і квітуча земля, що звалася Іменологія.

Жили в ній великі родини слів, кожна з яких підкорялась законам і волі матері.

Мала Іменологія трьох синів: перший – найбагатший, його рід найчисельніший; другий – найпишніший, бо всьому навколо дає ознаку; третій – найпунктуальніший, бо всьому знає і рахунок, і порядок.

Одного погожого весняного ранку в двері Іменології хтось постукав. На порозі стояв подорожній: обвітрене обличчя, розбиті весняним бездоріжжям чоботи, і щирий, ясний погляд очей.

- Хто ти? – запитав Іменник.
- Я, - відповів подорожній.
- Який ти? – поцікавився Прикметник.
- Якийсь, - загадково усміхнувся незнайомиць.
- Скільки у тебе братів? – на хвильку відірвався від лічби числівник?
- Ніскільки, сумно похилив голову гість.
- Я все життя мріяв про велику і дружну родину. Прийміть мене у свою сім'ю. Обіцяю бути надійним товаришем.

Іменологія розсудила так...

3. А як же розсудила Іменологія... Ви їй допоможете, об'єднавшись у дослідницькі групи науковців, мовознавців. Спробуйте допомогти вирішити проблему.

4. Роботу у групах (повторення правил роботи у групі). Вирішення проблеми. Визначити частини мови. Поставити до кожного слова питання.

I група: сонце, смілива, ти, читають, й, на, двадцять вісім.

II група: зима, світить, любий, вона, сім, і,я.

III група: дотепний, а, стільки, слухає, під, дівчинка, сьомий.

IV. Учень, але, біля, такий, веселий, міркує, перший.

5. Звіт груп.

- Чи всі частини мови впізнали, визначили?
- До яких слів не змогли поставити питань? Чому?

Проблемне питання:

- На які питання відповідають слова: ти, вона, я, стільки, такий?
- Можливо це іменники, числівники, прикметники? (Ні, бо вони не називають предмет, ознаку, кількість, а тільки вказують на них).

ІV. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ УРОКУ

- Отож, сьогодні ми познайомимося з новою частиною мови – ЗАЙМЕННИКОМ.
- Будемо вчитися його розпізнавати, ставити питання, удосконалювати текст.

V. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Інформаційне повідомлення

Наша мова була б нудна, довга, якби не було займенників, адже вони з успіхом замінюють іменники, прикметники, числівники. Це видно із їхньої назви – замість імені, тобто – іменних частин мови, іноді й цілі частини речень чи довгі найменування.

За частотою вживання займенник посідає третє місце після іменника, дієслова. Їх не так і багато, та найчастіше використовуються у повсякденному мовленні: я, ти, ми, ви, він, вона, вони, що, це, цей, весь, все, свій, який.

Цікаво знати, що граматисти називали цю частину мови Містоймення. І хоч Г.Шашкевич у 1865 році вжив назву займенник, інші дослідники й далі називали її місто ймення. Тому 1914 року І.Нечуй - Левицький у своїй граматичці з гумором зазначив: «Відомо, що слово місто - город, і вийшло городойменник. Чом, пак, не селойменник?» - і відстоював назву займенник, яка згодом і закріпилася в українському мовознавстві.

У російській мові займенник має назву «местоимение».

2. Робота за підручником . с. 86-88. Знайомство із правилом. Читання.

а)Робота з вправою 1. Аналітичне дослідження . Щоденні 5. Читання для себе.

б)Дослідження вправи 2. Робота впарах. Щоденні 5. Читання разом з другом.

в) Списування з граматичним завданням за вправами 3,4. Щоденні 5. Письмо для себе.

3. Робота над віршем. Щоденні 5. Слухання.

- То про яких синів йшлося у лінгвістичній казці? (іменник, прикметник, числівник).
- А що ж за подорожній прийшов?
- Займенник.

Послухайте вірш Д.Білоуса

«Злитки золоті»

*Чи ти задумувавсь, відкіль оті
У нашій мові злитки золоті?
Як намистини, диво калинове —
Частини мови!
Який співець, поет, який письменник
Уперше слово вигадав — іменник?
Іменник! Він узяв собі на плечі
Велике діло - визначати речі...*

...А поспитай звичайного займенника.

*За кого він у мові? За іменника!
(Хоч може цей наш скромний посередник
Замінюють числівник і прикметник.)*

4.Отже, за значенням і граматичними ознаками. Займенникові слова не однотипні. Вони об'єднуються у три групи.

☒ займенники, що співвідносяться з іменниками (хто? що?):

я, ти, ми, ви, він, вона, воно, вони, себе, хто, що, хтось, щось ...

☒ займенники, що співвідносяться з прикметниками (який? чий?):

мій, твій, ваш, наш, їхній, свій, чийсь, деякий, чий-небудь, ніякий...

☒ займенники, що співвідносяться з числівниками (скільки? котрий?):
скільки, стільки, скількись.

5. Урок продовжимо без зупинки з каліграфічної хвилини.

Бб, бе, ер, ре, зень, за, березень, береза, капельник, березоль, марець, прощальник, сочень, соковик, красовик.

Наші пращури називали так місяць березень. А хто такі пращури?

Каріна зачитує із тлумачного словника.

Пращур — далекий предок, родоначальник, давній попередник чого - небудь. Предки — попередники сучасних поколінь; люди, що жили задовго до теперішніх часів; той, від кого веде початок рід.

6. Звіт довідкового бюро

Давним — давно новий рік розпочинав березень (його назва з'явилася лише у середині минулого століття), тобто відлік року вівся від першого березня. Наші пращури вважали, що початок новолітування має збігатися з весною. Його назва пов'язана з розвиванням у цей час берези, збиранням соку. Тому і називали люди перший місяць весни сочем, соковиком.

Було ще у березня ймення «март» Давні римляни називали так його на честь Марса — бога війни. Де ж тут логіка? Виявляється, на початку римської доби Марс символізував весну на врожай, тобто март — символ початку весни.

Називався цей місяць у сиву давнину ще й березолем. Розчищаючи ділянки землі під посіви, люди вирубували дерева, спалювали їх, а золу (попіл) використовували для виготовлення скла.

Були поширені інші назви місяця: сухий (у цей час випадало обмаль опадів), марець (від латинської назви цього місяця), капельник, прощальник, красовик (за неповторну чарівність), красний місяць, з гір потоки тощо.

7. Складання і запис речень із будь - яким зі слів із каліграфічної хвилинка. Зачитування своїх речень.

8. Розвиток мовлення (за вправою 6).

Творча робота .Лінгвістична казка «Брати займенники»

На остові Морфологія є чудовий палац, що стрілою тягнеться у небесну вись. Сонце золотить його вежі. Їх тут дев'ять, бо живуть у палаці, дев'ять братів Займенників. Все тут оповите казкою.

Коли за велінням злого чаклуна на острові зникли слова, що називали предмети, ознаки і кількість, на сонячних промінчиках спустились «маленькі» слова і оселились тут.

Вони допомогли людям порозумітися, замінивши іменники, прикметники, числівники. Зовсім різні, не схожі один на одного брати, але їх об'єднає одне! Бажання допомогти друзям, замінити їх при потребі.

Заглянемо у палац, і познайомимось з ними ближче.

У 6 класі ви будете вчити розряди займенників. Їх дев'ять: особові, зворотний, присвійні, питальні, відносні, неозначені, заперечні, вказівні, означальні.

9. Знайомство з таблицею розрядів. Вона допомагатиме вам у подальшій роботі.

10. Робота у групах змінного складу:

11.

- Запам'ятати фразеологізми із займенниками. Знати їх значення. Записати 1 на вибір, підкреслити займенники.

- Н., Каші з ним не звариш – не домовишся, не дійдеш згоди, взаєморозуміння.

- Моя хата скраю – це не моя справа, мене це не стосується.

- Не своїм голосом кричати (верещати) – дуже голосно, надривно кричати.

- Очам своїм не вірити – бути вкрай здивованим, побачивши когось або щось.

- Сунути\встромляти свого носа – безцеремонно втручатися, переважно в те, що його (її) не стосується.

- Набивати собі ціну – підносити себе в очах інших, перебільшувати свої заслуги.

- Вашими\твоїми вустами та мед пити – було б добре, якби сталося так, як хтось говорить.

- Мотати собі на вус – брати до уваги, запам'ятовувати.

12. Фізкультхвилинка.

13. Поетична хвилинка.

Читання вірша ученицею. Учні, коли чують займенники, плескають у долоні.

Займенник

Л.Лужецька

Є добрий друг в іменника,
В числівника й прикметника.
А звать його – займенником.
Як втомляться іменники
У реченнях стояти,
До себе звать займенників
Від втоми рятувати.
Вивчити цю частину мови
Вивчимо обов'язково,

*Бо вона потрібна дуже
І мені, й тобі, мій друже.
Я до тебе усміхнусь
І з тобою подружусь
Усміхнешся ти в ответ –
Ми з тобою цілий світ.
Всі всміхнуться навкруги –
Він, вона, воно, вони.
Бо усмішка всіх єдна,
Жити в дружбі помага.*

14. Робота в парах:

- Читання прислів'їв, визначення у них займенників. Запис їх (1 учень, читає, а інший – називає займенники).

1. Журавель у небі, а ти йому вже ціну встановив.
2. Дай землі, то й вона тобі дасть.
3. Як ти до людей, так люди до тебе.
4. Не чіпай і пальцем нікого, тебе кулаком не зачеплять.
5. Без здоров'я ніщо людині не миле.
6. Хто багато читає, той багато знає.
7. Я би тобі сказав щось, та хай тобі скаже хтось?

- Читання і відгадування загадок із займенниками (1 учень читає другий відгадує). Запис загадок, підкреслення займенників.

1. Всіх уранці підіймає
Хоч у нього й рук немає.

2. Є у мене вірний друг,
Має він чудовий слух
І говорить голосами
Моїх друзів, тата й мами.
Як же звати мого друга?
Ви подумали – папуга?
Ні, його ім'я – Айфон!
Зветься друг цей - ...

3. Літає часто він довкола,
Дерев чимало поламав,
Але ніде ніхто ніколи
Його не бачив, не тримав.
4. Він на нас не дивиться,
Все по дереву довбає,
Шкідників шукає.

5. Вік свій з клунками та ще сідають на нього з мішками.
Перевірка.

15. Самостійна робота (за вибором).

І варіант. Постав займенник у потрібній формі. Запиши словосполучення з (вона), під (ми), за (ти), перед (він), від (ви), у (вони).

ІІ варіант. Запиши прислів'я, дібравши їхнє продовження з другої колонки. Підкреслити займенники.

Не шукай правди в других,
На тобі, Боже,
Не роби комусь,
Ото ткач: нитка рветься,

що тобі не миле.
коли в тебе її нема.
що мені негоже.
а він у плач.

Перевірка.

VI. Домашня робота. (за вибором)

1. Виписати із тлумачного словника 2-3 фразеологізми, знати їх значення. Підкреслити займенники.

2. Виконати вправу 9 на с. 88.

VII. РЕФЛЕКСІЯ

- Чи виправдалися ваші очікування?
- Які труднощі виникали? Чому?

VIII. ПІДСУМОК УРОКУ

- З якою частиною мови познайомилися?
- На які питання відповідає?
- Що таке займенник?

Цікаві завдання:

Вправа-граз мячем «Так – Ні».

Так – підняти мяч вгору, опустити вниз. Ні – підняти і нахилити вправо, вліво.

1. Займенник – це частина мови, що означає предмет?
2. Займенник – це частина мови, що вказує на предмет, але не називає його?
3. Займенники відповідають на питання що робити?
4. Займенники відповідають на питання Хто? Що? Кого? Кому?
5. Слово «учень» – займенник?
6. Слово «він» – займенник?
7. Заміняють іменники, прикметники, числівники.
8. Бувають особові: 1-ої, 2-ої, 3-ої, 4-ої, 5-ої особи.
9. Займенники з прийменниками пишуться окремо.

- Які два займенники заважають їздити по дорозі? (Я - ми)
- Які три займенники найчистіші? (Ви – ми - ти)
- Який займенник складається з двох звуків, але однієї букви? (Я)

Отакі вони, займенники. Одна родина, а один на одного не схожі. Мабуть, ближче познайомившись із займенниками, ви тепер безпомилково їх впізнаєте.

Як сонячні зайчики перетворюють краплинки роси на самоцвіти, так займенники допомагають відчутти красу нашої мови, бо зв'язують речення між собою, допомагають уникати повторів слів, замінюючи інші частини мови.

Дякую за співпрацю.

Приведення в порядок робочого місця.

Установка на відпочинок. Релаксація.

Воно – дарує тобі світло і тепло, він – дає свіжість та легкість, вона – щедро ділиться своїми багатствами, вони – радіють, що у них є: я, ми, ти, ви. Живи, радіючи кожному дню, відпочивай, кожної ночі, прокидайся здоровим, кожного ранку, усвідомлюй, ти живеш не дарма.

Дякую, тобі, за хорошу роботу на уроці. Урок закінчений. Можеш відпочивати.

